

19 MAYIS 1915 TÜRK TAARRUZU

Mustafa Kemal
TUTKUN

Taarruz öncesi gelişmeler

Arıburnu'nda 25 Nisan 1915 günü başlayan Anzak çıkarmalarına karşı 5 Mayıs'a kadar geçen süre içinde tüm Türk birlikleri 19'uncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'in sevk ve idaresinde kalmıştı. Sevk ve idarede herhangi bir aksaklık yoktu. Fakat ast kademelerdeki kol düzeni yetersizdi. Karargâhları bulunmayan kol komutanları taktik ve idari işlere yetişemiyorlardı. Haberleşme ve irtibat noksan, ikmal hizmetleri tıkalıydı.

5'inci Ordu Komutanlığı'na verilen emirle birlikler; Anadolu Grubu, Güney Grubu (Seddülbahir Bölgesi), Kuzey Grubu (Arıburnu ve Anafartalar Bölgesi) ve Saros Grubu şeklinde yeniden teşkilatlandırıldı. 3'üncü Kolordu Komutanı Esat Paşa, Kuzey Grup Komutanı olarak görevlendirildi ve emrine 19'uncu Tümen, 5'inci Tümen ve 16'ncı Tümen ile 3'üncü, 7'nci, 9'uncu ve 15'inci Tümen'in Arıburnu'nda bulunan birlikleri ve Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu verildi. Kuzey Grup Komutanı Esat Paşa 16 Mayıs'ta resmen göreve başladı ve 17 Mayıs'ta karargahını Maltepe'den kaldırarak Kemalyeri'ne taşıdı.

O güne kadar Arıburnu muharebelerini kolordu seviyesindeki

cephe kuvvetleriyle ve ordunun olumsuz baskılarına rağmen mükemmel bir şekilde yönetmiş olan 19'uncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal, aynı gün öğleden sonra 180 Rakımlı Tepe'nin güneyinde kendine yeni bir karargah yeri buldu.

17 Mayıs'a kadar yapılan muharebelerde, durumu ve miktarı ne olursa olsun, her takviyeden sonra araziye tanıma ve hazırlık için zaman verilmeden ve çoğu zaman parça parça olarak, "*Derhal taarruz ediniz ve düşmanı denize dökünüz*" şeklinde emirler veren 5'inci Ordu Komutanı Alman Mareşali Liman von Sanders durulmuş ve devamlı baskıyla ve hazırlıksız şekilde yapılan taarruzların bir netice vermediğini ve Arıburnu'nda meydana gelen durumun siper savaşı karakterine dönüştüğünü gözleriyle görmüştü.

Ancak bu defa da Başkomutanlık, hala taarruz fikrinde ısrar ediyor ve düşmanın derhal denize dökülmesini istiyordu. Halbuki düşmanı mağlup etmek ve denize dökülebilmek için teorik olarak düşmandan en az üç kat fazla muharebe gücüne, detaylı ve dikkatli bir planlamaya ve hazırlığa, düşmanı parça parça yok edecek planlarla hareket etmeye ihtiyaç vardı. Bu nedenle, şimdi de 5'inci Ordu Komutanı ile Başkumandan Vekili Enver Paşa arasında sıkıntılı yazışmalar dönemi başlıyordu. Başkomutan Vekili 1 Mayıs tarihli emrinde, cepheye gelen birliklerle hemen taarruz edilmesini istiyordu. Nitekim 1 Mayıs günü yapılan ve 6.000 kişilik bir zayia-

ta sebep olan gündüz ve gece taarruzları da bu emrin eseri idi.

Aslında Enver Paşa'ya da fazla kabahat bulmamak gerekiyordu. Doğru ve tam bilgi verilmiş olsaydı Enver Paşa kızacaktı ama en azından bu şekilde yanlış karar vermeyecek ve bu kadar kan boş yere akmayacaktı. Enver Paşa'nın taarruz emirleri ilerleyen günlerde de devam etti. Enver Paşa bu defa da 4 Mayıs'ta stratejik gereklerle Çanakkale Cephesi'nin erken tasfiyesini isteyen bir emri verdi: "*Askeri ve siyasi sebeplerle Gelibolu Yarımadası'nda kesin sonucun bir an önce elde edilmesini olağanüstü bir önemde görüyorum. Bu bakımdan; eğer isterseniz size bir tümen daha takviye kuvveti gönderebilirim.*"

Bu emir Ordu Karargahı'nda tepki çekti. Aynı gün Enver Paşa'nın bu emrine, kendi komutanını atlayarak ve Harp Akademisi'nde beraber okumalarının verdiği samimiyetle 5'inci Ordu Kurmay Başkanı Albay Kâzım (İnanç) Bey imzasıyla hemen cevap verildi:

"(...) Rica ederim, dokuz günden beri arka arkaya yapılan hücumlara artık bir son verilsin. Düşmanın bugün yine filo desteğinde asker çıkaracağı doğaldır. Çünkü filoya karşı koyacak kuvvetimiz yalnız övmeye değer niteliklerine güvendiğimiz askerimizdir ki, o da günden güne eriyor.

Düşman, şimdiye kadar ilk çıkarmada elde ettiği küçük arazi parçalarında fazla ilerleyememiştir. Mahdut hedefli olarak yap-

tuğı taarruzlar daima çok büyük zayıatla püskürtülmüştür. Düşman daha çok bizi taarruza zorlayarak zayıf düşürmek istiyor; biz sürekli hücumlarla onun istediği kadar zayıflayınca o zaman büyük ve taze kuvvetlerle taarruza başlayacak ve normal olarak karşısında yorgun ve güçsüz bir ordu bulacaktır.

Ordunun bu aldatmaya artık kapılmaması zamanı gelmiş ve geçmiştir. O bize taarruz etsin ve zayıf düşsün. İngilizler Seddülbahir ve Arıburnu bölgelerinde elde ettikleri küçük arazi parçalarıyla sanmam ki ‘Yarımada’ya egemen olduk ve Çanakkale’ye ele geçirdik’ iddiasında bulunsunlar. Yeter ki biz onları daha fazla ilerletmeye ve bize zarar verebileceği noktalardan daima uzak tutmaya bütün gücümüzle çalışalım. Fırsat buldukça taarruz edelim, ancak askerin de dinlenmeye pek çok ihtiyaç vardır.

Hakkımdaki yüksek güveninize dayanarak ordunun bir süre için savunmada kalmasını ve bu suretle bulacağı fırsatlar içinde dinlenmesini ve kendisine çeki düzen vermesini onaylayıp emir buyurmanızı arz etmek istiyorum.”

Enver Paşa bu mektubu karşılıksız bıraktı, çünkü O’nun muhatabı Ordu Komutanı’ydı; ancak bir gün sonra 5 Mayıs günü yine ivedi taarruza geçilmesi isteklerini tekrarlıyordu. Bu emre de yine Ordu Kurmay Başkanı cevap verdi. Artık açıkça anlaşılıyordu ki Liman Paşa kendi isteğiyle Kurmay Başkanı’nın arkasına gizlenmekteydi. Albay Kazım (İnanç)

Bey, 5 Mayıs günü saat 13.30’da alınan Başkomutanlık emrine aynı gün saat 20.40’ta özetle şu cevabı verdi:

“Yüksek güveninizin devamını özellikle istirahat ettiklerini ve burada insan gücü ve mukavemetinin sınırlarını zorlayarak görev yapıldığını size arz etmemi Sayın General Liman von Sanders benden rica ettiler ve Tanrı’nın yaradımıyla ordunun bu düşmanı bir adım bile ilerletmeyecek surette gösterdiği övülmeye değer ve kahramanca savunmasının, aksine siyasi durum üzerinde de pek büyük ve iyi etkiler yapacağı ve bunun sizce de memnuniyetle karşılanacağı düşüncesinde bulduklarını da arz etmecliğimi emir buyurdıkları arz olunur.”

Ordu Komutanı aracı kullanmaktan vazgeçmiş olmalı ki aynı gün kendi imzasıyla Başkomutanlığa cevap verdi:

“(...) Esat Paşa Kuzey Grubu’na memurdur. Yeni bir tümen, Arıburnu bölgesinde kesin sonucu sağlayacaktır. 200 subay zayıat olduğundan pek çok subay gönderilmesini rica ederim.

Cephe hiçbir suretle baskı altında değildir. Durumumuz iyidir. Askerimiz kahramandır. Kurmay Başkanı’nın mütalaası kendi görüş ve düşünceleridir. Karargâhın yer değiştirmesi nedeniyle, o benimle beraber değildi.”

Başkomutan Vekili bir türlü ikna edilememişti. Taarruzlara devam edilmesine dair emirler tekrarlanmaya devam ediyordu.

6 Mayıs tarihli Başkomutanlık emrinde; 2’inci Tümen’in İstanbul’dan yola çıkarılmakta olduğu, ikmal erlerinin 20.000’e çıkarılacağı ve bol miktarda el bombası da gönderileceği bildiriliyordu. 8 Mayıs tarihli emirde de; gerekirse bir veya iki tümen daha gönderilebileceği bildirilerek, taarruzun ne zaman ve ne gibi bir planla yapılacağı ısrarla soruluyordu. Durumu yerinde görmek isteyen Başkomutan Vekili, 10 Mayıs günü 5’inci Ordu’ya çektiği telgrafta, yarın öğleye doğru Gelibolu’da olacağını bildirdi. Gelibolu’ya gelen Enver Paşa, doğrudan Ordu Karargâhı’na gitti ve hazırlanan brifinge katıldı. Ardından bütün muharebe sahasını gözden geçirdi. Bu arada Enver Paşa, Yarbay Mustafa Kemal ile de bir saat süren özel görüşme yaptı. Bu görüşmenin sonunda Yarbay Mustafa Kemal Enver Paşa’ya Kolordu ve Ordu Komutanı’na da sunduğu raporu verdi.

Raporda özetle, “Arıburnu’ndaki düşman bir an önce denize dökülmelidir. Bunun için Arıburnu’ndaki kuvvetler taze bir tümenle ve ağır topçuyla takviye edilmeli, ayrıca Boğaz’ın güvenilir bir şekilde korunduğundan emin olmak için düşmanın getirebileceği tahmin edilen takviye kuvvetlerine karşılık Maydos’ta kuvvetli bir ordu ve genel ihtiyat bulundurulmalıdır. Arz ettiğim şekilde hareket edilmediği takdirde başarı şansa bırakılmış olur” deniliyordu.

İnceleme esnasında Enver Paşa’ya, 15 gündür gece gündüz durmadan düşmanla çarpışan

birliklerin yorgun oldukları anlaşılmış, ancak bu taleplerin “kesin itiraz” boyutunda olmaması/olmaması Enver Paşa’yı cesaretlendirmiş olmalıydı. Enver Paşa bölgedeki incelemeleri esnasında zamanını ve gayretini, muhataplarını dinlemeden ziyade, inisiyatifini eline alarak onları kafasındaki taarruz fikrine ikna etmek için kullanmıştı.

Enver Paşa, 12 Mayıs günü İstanbul’a geri döndü ve 13 Mayıs’ta 5’inci Ordu Komutanlığı’na gördüğü hususları ihtiva eden bir emir gönderdi ve emrin ilk maddesinde, “*Kuzey Grubu’nda muharebenin son safhaya geldiği, bu durumun uzun müddet devamının mümkün olamayacağı ve yola çıkarılmış olan 2’nci Tümen’le yakın mesafeden topçu ile iyi hazırlanırsa Tanrı’nın izni ile kesin sonuç sağlanacağı*” ibaresi yer alıyordu.

Bu emrin en önemli noktası, Arıburnu cephesinde genel bir taarruzun yapılmasını öngören ve bunu kesinlikle isteyen birinci maddesiydi. Aslında bu karar, 11 Mayıs’ta Enver Paşa’nın 5’inci Ordu Karargahı’nı ziyaret sırasında ve Liman Paşa ile yapılan ikili görüşmede alınmıştı. Düşmanı denize dökmek için girişilecek taarruzun yapılmasına engel olan hususlar, sadece insan sayısının yarattığı kuvvetler dengesi/dengesizliği değildi. Asıl can alıcı nokta, bu bölgedeki taktik yapının önünde harekâtın bir siper savaşı karakterine dönüşmüş olmasıydı.

Liman Paşa daha sonra kaleme alacağı anılarında bu gizli kararın

Arıburnu’nda ayaküstü bir çabuklukla uygulanışını ve 19 Mayıs taarruzunun facialı sonucunu gördükten sonra şu itirafta bulunma olgunluğunu da gösterecektir:

“Bununla beraber, bu taarruzun benim tarafımdan yapılmış bir hata olduğunu kabul ederim. Bu hata, düşman kuvvetini iyi takdir edememekten ileri gelmişti. Sayı olarak az olmakla beraber, bir de cephaneyi idareli kullanmaya mecbur olan topçumuzla bu taarruzun başarılı olamayacağıni hesaplamamıştım.”

Liman Paşa, Ordu Komutanı olarak astları olan Türk Komutanların tekliflerini dinleme, kabul etme ve Enver Paşa’yı da ikna etme zahmetine katlanabilseydi, Türk askeri 4,5 saatlik muharebede 10.000 kayıp vermeyecekti. Aslında Ordu Komutanı’nın “*Düşman kuvvetini iyi takdir edememe*” yorumu pek inandırıcı değildi. Liman Paşa da hareketin başından beri Türk subaylarının aksi görüş bildirmelerine rağmen kendisinin ısrarla kurduğu bir savunma sisteminin doğruluğunu zorla ve kanla da olsa kanıtlamak için taarruz etmek fikrinden asla vazgeçmemiş, Türk askerinin sınırsız dayanma gücünü ve genç Başkomutan Vekili’nin aşırı heyecanını kötüye kullanarak bir maceraya atılmıştı.

Son olarak, Kuzey Grup Komutanı Esat Paşa yapılacak taarruza beş gün kala Ordu Komutanlığına yazdığı raporda, topçu atışlarının yetersizliğini ve düşman tahkimatının çok güçlü olduğunu belirtti. Hedefi Kocaçimen Tepe’yi almak

olan düşmanın kendisinin taarruz etmek zorunda olduğunu da ekledi. Halbuki düşman tahkimatı çok kuvvetli ve derinlikte direnek noktaları şeklinde hazırlanmıştı. Siperler çeşitli engelleme ve kum torbaları ile takviye edilmiş ve mazgallar bırakılmıştı.

Taarruz öncesi komuta kademesinde baş gösteren görüş ayrılıkları dikkat çekiciydi. Üst karargah ve komutanlıklar alt rütbelilerdeki komutanlıkların uyarılarını dinlememiş, ne olursa olsun ille de taarruz fikrine saplanıp kalmıştı.

İkinci Kirte Muharebesinin başarıyla sonuçlanması Liman Paşa’nın kendisine ve birliklere olan güvenini artırmış, sinirliliğini ve heyecanını yatıştırmıştı. Bir yandan birliklerine çekidüzen vermemeyi ve dinlendirmeyi düşünüyor, diğer yandan da yeni kuvvetlerle özellikle Arıburnu bölgesinde bir karşı taarruz yaparak düşmanı denize dökmeyi tasarlıyordu. Kazanılacak böyle bir zafer, hem Enver Paşa’nın “*düşmanın en kısa sürede Çanakkale’den atılması*” isteğini gerçekleştirecek hem de Liman Paşa’ya onur verecek ve ün kazandıracaktı.

Yarbay Mustafa Kemal ile Esat Paşa arasındaki yazışmalar 12 ve 13 Mayıs günleri de devam etti. Yarbay Mustafa Kemal’in 13 Mayıs günü kolorduya yazdığı raporun son paragrafı şöyle bitiyordu:

“Kolordunun emir ve talebi doğrultusunda karşımdaki düşmanı Arıburnu’ndan atmak için canımı feda etmekte bir an te-

reddiit etmem. Komuta ettiğim birlikleri de son ere kadar ölüme sevk edeceğimden eminim. Ancak istenilen sonucun alınabileceğinden tamamen emin olabilmek için önceki raporumda belirttiğim gibi ağır topçunun etkili olabilmesi ve asıl hücum cephesine taze bir tümenin tahsis edilmesi gereğini arz ederim.”

19 Mayıs Arıburnu taarruzu için ayrılmış olan 2'nci Tümen'in ilk kademesi, 13 Mayıs günü Akbaş'a ulaştı ve Sarafim Çiftliği bölgesine intikale başladı. Tümen ordu emrinde bulunacaktı. Tümen'in ikinci kademesi, 14 Mayıs günü Akbaş'a çıkarıldı. 16 Mayıs gününe kadar bütün muharip birliklerin çıkarılma işlemi tamamlanacaktı.

Ordu Komutanlığının 14 Mayıs tarihinde Arıburnu taarruzları için yayınladığı hazırlık emrinde; 2'nci Tümen'in bölgeye yabancı olduğu ve gerekli bilgilerle aydınlatılabilmesi için Tümen Komutanı ile başlıca birlik komutanlarının Maltepe'ye çağrılacakları bildiriliyordu.

Bu hazırlık emrinde özel bir madde vardı. Liman Paşa Kuzey Grup Komutanlığı'ndan Arıburnu'nda yapılacak taarruzlar hakkında ayrıntılı bir durum değerlendirmesi ve bu bölgeye ait kişisel görüşlerini yazılı olarak istemişti. Buna cevaben Esat Paşa 14 Mayıs günü Ordu Komutanlığına özetle şu raporu verdi:

“Arıburnu karşısındaki birlikler birçok yerde orta hücum mesafesini çoktan geçmişlerdir.

Piyadenin bu kadar yaklaşması, eldeki toplarımızın düşman piyadesine atışlarını ziyadesiyle engellemektedir. Birkaç topun ileriye, avcı hatlarının yakınına sürülmesi; piyadelerimizin moralini artırmak ve düşman siperlerini yakından ve mümkün olduğu kadar yan ateşleri altına almak amacı ile yapılmıştır.

Düşman geceli gündüzlü çalışarak zaten savunmaya elverişli olan siperlerini sığınaklar ve kum torbalı mazgallarla esaslı bir şekilde tahkim etmiştir. Topçularımızın bu tahkimata karşı yapmakta oldukları atışlar bir etki göstermemektedir. Ayrıca, bu bölgede kullanılması gereken dağ toplarımızın mermilerini tasarruf etmek zorunluluğu da vardır. Bugünkü durum, topçu etkisinden çok piyadenin süngü kuvvetine bağlı kalmaktadır.

Burada yapılacak iki şey vardır: Birincisi, düşmanın asıl amacı Boğaz'ı düşürmektir. Bunun için de önce Kocaçimen Yaylası'nı elde etmek isteyecektir. Bulunduğu sıkışık durumda kalmakla bu amacına ulaşamayacağına göre, kendisinin bize taarruz etmesi gerekir. Bizim de düşmanın bu taarruzlarını beklemek ve sonra da karşı taarruzlarla onları atmak amacımızdır.

İkincisi, birçok zayıtı göze alarak düşmanın mevzilerine bir hücum yaparak onu denize dökmektir. Askerlerimizin muharebe zorunluluklarıyla yerleşmiş olduğu hat pek elverişli olmamakla beraber, morallerinin yüksekliği düşmanın her hücumunu püskürt-

meye yeterlidir. Bu gerçek, dört gün önce düşmanın beş defa tekrarladığı hücumlarının geri atılmasıyla mümkündür. Fakat zaman geçtikçe düşmanın pek fazla takviye kuvveti alarak etkili bir hücum yapması da ihtimal dâhilindedir.

Diğer bir husus da, zorunlu bir hücum yapılması ancak siperler içinde gizlenerek canını koruma duygusuna henüz kapılmamış olan taze kuvvetlerle mümkündür. Gerçi iki alay kuvvetinde taze askerlerden kurulu 16'ncı Tümen elimizde ve bununla bir taarruz yapılması mümkün ise de, düşmanın her gün takviye kuvvet almakta olduğu ve her ihtimale karşı bu kuvvetin el altında tutulması gerektiği düşünülürse, mevcut kuvvetin hücum için yeterli olmayacağı sanılmaktadır.

Taze bir tümenin verilmesi halinde, Tanrı'nın yardımı ile başarı sağlanması oldukça ihtimal dâhilindedir. Bu tümen ile girişilecek hücumun yapılış düzenine gelince...

Muharebenin akışı ile birbirine karşı birçok alayın bugün Arıburnu'nda tuttuğu cephe iki kilometreden biraz fazla olup, bu cephenin sağ kanadı, geçilmesi imkânsız bazı uçurumlara dayanmış ve aynı zamanda düşman donanma ateşinin etkisi altında bulunmuştur. Sol kanat harekâta daha elverişli ise de, bu kanat hem düşmanın karadan sağlam bir tahkimat ve engelleme ile meydana getirdiği sabit mevzilerinden yapacağı ateşe hem de denizden donanma ateşine pek ziyade açık bulunmaktadır.

Bununla beraber, her ne olursa olsun tümenin bu kanattan sürülmesi gerekli olduğu gibi, merkez birliklerinin de takviye edilmesiy-le hücumun bütün cepheden inatçı bir şekilde yapılması halinde başarı kazanılması Tanrı'nın yardımından umulmakta olduğu arz olunur.”

Daha önce 5 Mayıs'ta verilen ordu emriyle Kuzey ve Güney Grup Komutanlıkları ayrılmış ve birliklerin kuruluşlarına göre yeniden düzenlenmeleri istenmişse de yakın ve hareketli muharebe temasları nedeniyle bu işler 17 Mayıs'a kadar henüz tamamlanamamıştı.

Kuzey Grup Komutanlığının emrine verilecek 2'nci Tümen'le birlikte dört tümeni olacak, muharip mevcudu 42.112'ye (43 tabur), bunun üzerine topçu, koldu bağlı birlikleri ve lojistik teşkiller de eklenecek olursa, genel mevcudu 50.000'e çıkacaktı.

Yeterli topçusu ve topçu cephanesi olmadığından hazırlık ateşi yapılmayacak, ancak sınırlı cephaneye 18 Mayıs günü düşman siperleri sabah, öğle ve akşam saatlerinde bombalanacaktı.

Bu bombardımana Barbaros ve Turgut Reis savaş gemileri de Nara Burnu açıklarından aşırta ateşleriyle katılacaktı.

Topçu atışları tanzimi ve gemi atışlarımızın yönlendirilmesi için Lalebaba Tepesi'ne gözetleme postası tekrar yerleştirildi ve Kilya santralına telefonla bağlandı.

Cephe hattındaki Türk birlikleri, Müttefiklere göre daha hâkim araziye işgal etmekteydiler. General Hamilton Seddülbahir bölgesinde 6 Mayıs günü yapılan taarruzu takviye etmek üzere Arıburnu'nda bulunan altı tugaydan ikisini Seddülbahir'e kaydırmış, Arıburnu'nda dört tugay (10.000 kişi) kalmıştı.

Başkomutan Vekili Enver Paşa 11 Mayıs'ta Gelibolu'ya geldiğinde, kendisine bu bilgi verilmişti ve ayrıca düşmanın toprağa gömüldüğü, tahkimatını güçlendirdiği ve makineli tüfekleriyle cepheyi kanaviçe gibi ördüğü de söylenmişti. Ama düşmanın birlik mevcudunun azalmış olması, Enver Paşa'yı taarruz için epey cesaretlendirdi. Liman Paşa'ya da danışarak en kısa zamanda taarruz kararını verdi.

General Hamilton, Türk birliklerinin cephe hattındaki hareketliliği ve son günlerde Akbaş İskelesi'ne ve Sarafim Çiftliği'ne intikal eden birlikleri doğru değerlendirdi ve Türklerin bu cephede bir taarruz hazırlığı içinde olduklarına karar verdi. Arıburnu'ndaki birlik yetersizliği ivedilikle giderilmeliydi. Tam bu sırada General Hamilton 12 Mayıs'ta Mısır'dan gelen iki tugayı hemen Arıburnu'na kaydırıldı. Bu tugaylar gelince halen Arıburnu'nda bulunan İngiliz Deniz Piyade Tümeni'nin tugayı ile Seddülbahir'de bulunan Anzak tugaylarından birini değiştirdi. Neticede; Arıburnu'nda 18 Mayıs günü itibariyle kuvvet, yine altı tugaya, 13.000'i muharip 17.356 kişiye çıkmış oldu. Diğer taraftan; sayıca üstünlük sağlan-

mıştı ama topçu bilhassa ağır topçuya olan ihtiyaç giderilememişti. Personel miktarı, ateş gücü, cephanesi miktarı ve diğer faktörler itibariyle bir İngiliz tümeni üç Türk tümenine eşitti.

Yani Enver Paşa'nın taarruz kararını verdiği zamana ait düşman durumu değişmişti. Son gelişmeler ışığında kararın yeniden değerlendirilmesi gerekiyordu. Ama bu son durum Enver Paşa'ya anlatılamamıştı. Enver Paşa'nın 19 Mayıs taarruzu hakkında verdiği emir 18 Mayıs günü saat 00.30'da 5'inci Ordu Komutanlığına ulaştı. Emir gereğince saldırı Çarşamba günü (19 Mayıs) başlayacak, asıl saldırıyı 2'nci Tümen yapacak, bu tümen karanlık basmaya başlayınca Kuzey Grubu'na katılmak üzere Sarafim Çiftliği'nden hareket edecek ve temas hattı gerisine yerleşerek hemen oradan saldırıya geçecekti.

18 Mayıs günü saat 05.00'da 2'nci Tümen Komutanı Yarbay Hasan Askeri (Yücekök) Bey ve Alay Komutanları Esat Paşa'nın yanında bulunacak; beraberce düşman siperleri, taarruz istikametleri ve hedefler işaretlenip tespit edilecekti. Tümen Komutanı ve Alay Komutanları'nın dönüşünden sonra tümenin Tabur Komutanları kendi hedeflerini görüp öğrenebilmek için Kuzey Grubu'na gönderileceklerdi. Bu emri alan Kuzey Grup Komutanı da aynı gün saat 20.00 itibariyle, “19 Mayıs Arıburnu Taarruzu” veya “Dördüncü Arıburnu Muharebesi” denilen kanlı hareketi başlatan tarihi emri birliklerine verdi:

“ (...) 2. Kuzey Grubu Tanrı'nın izni ve Peygamberimizin ruhani yardımına dayanarak 19 Mayıs saat 03.30'da baskın ile düşmana şiddetli hücum ve onu, tuttuğu mevzilerini ele geçirerek denize dökcektir.

3. Baskın, tam bir soğukkanlılık ve sessizlik içerisinde ve sadece süngü kullanmak suretiyle sağlanacaktır. Düşmanı gafil avlayacak bir baskın ancak bu şekilde mümkün olabilir. Erlere varıncaya kadar bütün görevlilerin bu konuda dikkati çekilmiş olmalıdır.

4. 19'uncu Tümen düşmanın kuzey kanadına, 5'inci Tümen düşmanın merkezine, asıl taarruz kuvveti olan 2'nci Tümen Kırmızı Sirt-Kanlısirt üzerinden Yeşiltarla doğrultusundan düşmanın merkezi ile güney kanadı arasına, 16'ncı Tümen de Kanlısirt ve güneyindeki düşman güney kanadına olmak üzere her tümen kendi cephesindeki düşman mevzilerine hücum edecektir. En önemli noktalar en önce elde edilmeye çalışılmalıdır.

5. Birlikler hücum sırasında, bütün ağırlıklarını ve çantalarını ordugahlarında bırakacaklardır.

6. Belirtilen hücum saatinden önce, düşman tarafından bir hücum başlatılacak olursa düşman geri atıldıktan sonra bundan yararlanılarak hemen karşı taarruza geçilecektir. (...)“

Kuzey Grup Komutanı Esat Paşa, kuvvetlerini Boyun Noktası ile Merkez Tepe batısında yığmak istemiş fakat Liman Paşa Esat Pa-

şa'nın bu bölgede siklet merkezi teşkil etmek şeklindeki makul ve gerçekçi teklifini red ederek bütün cephe boyunca taarruz etmesini emretmişti. Bu emir gereğince 18 Mayıs saat 19.30'da 2'nci Tümen'in Sarafim Çiftliği'nden Kuzey Grubu bölgesine intikali başladı. Tümen ilk önce Kemal-yeri'nin doğusuna yanaştırıldı. Karanlık bastıktan sonra tekrar ileriye alınarak Kırmızı Sirt'in karşısındaki cepheye sokuldu. 19 Mayıs gecesi Kuzey Grubu Karargahı da 19'uncu Tümen'in yeni karargahına taşındı. Düşmanın uçak ve balonları, Türklerin bu cephede büyük bir hareketlilik içinde olduklarını tespit etmiş ve General Hamilton'a rapor etmişlerdi.

Merkezin güneyinde asıl taarruz kuvvetini oluşturan 2'nci Tümen'in iki alayı birinci hatta bir alay ihtiyatta olarak tertiplendi. 500-600 metrelik dar bir cephede iki alayın tertiplenmesinde ortaya çıkan sıkışıklık, birlik komutanlarının birliklerine olan hakimiyetlerini zorlaştırıyordu. 2'nci Tümen birlikleri, düşmanla temas halinde bulunan birlikleri değiştirirken çok ses çıkarmış; bu durum düşmanın erkenden uyarılmasına sebep olmuştu. Aslında 2'nci Tümen daha çatışmaların başında başarı şansını zora sokmuştu. Düşmanın taarruz saatinden önce ateşe başlaması karşısında Türk siperlerinden de karşılık verilince iş çığrından çıktı. Hücum saatine kadar gittikçe şiddetlenen ateş müsademesi nedeniyle gece baskını diye bir şey kalmamıştı. Saat 03.00'da siperlerini işgal eden Anzak birlikleri başlaması

an meselesi olan taarruzu karşılamak üzere elleri tetikte beklemeye başlamışlardı.

19 Mayıs Arıburnu Taarruzu

Bu taarruz, Çanakkale Muharebelerinin müstesna olaylarından birisidir. Muharebelerin bir siper harbi karakterine dönüştüğü bütün komutanlarca kabul edilmesine rağmen, ters bir karar ve olumsuz neticeleneceği başında belli olan bir plan uygulanmıştır. 6,5 saat gibi kısa bir sürede verilen %30 zayıat korkunç bir rakamdır. Bir anda ve daracık bir taarruz şeridinde binlerce insanımız feda edilmiş, pervasızca ateşe atılan yiğit Mehmetçikler birbirinin üzerine düşerek şehit olmuşlar, buna rağmen olumlu hiçbir sonuç da elde edilememiştir.

19 Mayıs günü Çanakkale Muharebelerinin en kanlı günü olmuştur. Bu muharebeleri iyi bilmek, birliklerde ve Türk askerindeki eşsiz yiğitlik ve itaat ruhuyla hafife alınmış ve her türlü etkenle karıştırılmış sevk ve idare hatalarını iyice irdelemek gerekmektedir. Bu taarruz harekâtını saat 03.00'ten gün ağarıncaya kadar yapılan hücumlar ve gün ağardıktan sonraki taarruzlar olmak üzere iki bölümde incelemek yararlı olacaktır.

Saat 03.30'dan Gün Ağarıncaya Kadar Yapılan Muharebeler

Kuzeyden taarruz eden 19'uncu Tümen'in hedefi, Cesaret Tepe üzerinden Yüksek Sirt ve Hain Tepe'deki düşman geri çekilme

yollarını kesmekti. Tümen'in batı kanadında bulunan 64'üncü Alay, ilk adımda Cesaret Tepe'yi temizledikten sonra Yüksek Sırt üzerine yürüyecek ve bu sırtlardaki tahkim edilmiş düşman siperlerini ezerek Hain Tepe'ye ulaşacaktı. Bu arada 30 kişilik bir fedai müfrezesi ile Arıburnu İskeleyi de ele geçirilecekti.

57'nci Alay da birinci hatta ve 64'üncü Alayın solunda taarruz ederek taarruz cephesini tamamlıyordu. Bu alaya verilen görev, karşısındaki düşmanı Korku Deresi'ne dökmek ve doğu kanadı ile temasta bulunduğu 5'inci Tümen'in taarruzlarını kolaylaştırmaktı. Bu alaydan da aynı şekilde seçilecek 30 kişilik fedai müfrezesi ile düşman siperleri arasına sızılarak Korku Deresi'ne ilerlenecek ve burada her iki alayın cephesinden çekilecek düşmanın gerisi kesilecekti.

72'nci Alay tümen ihtiyatına ayrılmış ve denize karşı örtülü olarak merkeze yakın tutulmuştu. Saat 02.00'da birinci hat birlikleri gerisine yaklaştırılan alay her an kullanılmaya hazırdu.

Saat 03.30'dan itibaren bütün cephe boyunca sessizce süngü hücumu başladı. Sürpriz bir şekilde Türk birlikleri ne ateş ediyor ne de hücum boruları çalışıyordu. Türk askerleri taarruz ederken düşmanı ürperten Allah! Allah! naraları da duyulmuyordu. Sadece gecenin alacakaranlığında insan silüetleri ve süngü parıltıları/şakırtıları farkediliyordu. Kızılca kıyamet de o anda koptu. Nefeslerini tutmuş eli tetikte bekleyen Anzak siperlerin-

den bir anda tüfek, makineli tüfek ve bomba sesleri birbiriyle sanki yarışa girdi. Türk siperlerinde hücum boruları çalışıyor ve Allah! Allah! sesleri yankılanıyordu.

İlk hücum dalgasıyla 64'üncü Alay Cesaret Tepe'deki düşman siperlerini ele geçirdi ama bir türlü ileri gidilemiyordu. 57'nci Alay da düşman siperlerine girmişti. Böylece tümen cephesi, her iki alayın sağ kanatları ileride ve sol kanatları geride kalmıştı. Bu durum, üst üste tekrarlanan hücumlara rağmen gün ağarıncaya kadar değişmedi.

Merkezin kuzeyinden taarruz eden 5'inci Tümen'in görevi, Anzak cephesinin en kuvvetli tahkimatının bulunduğu Merkez Tepe'yi ele geçirmektir. Tümen 19'uncu Tümen'in Arıburnu İskeleyi genel istikametinde girişeceği kuşatıcı taarruzlarıyla asıl vurucu kuvveti oluşturan 2'inci Tümen'in taarruzlarını güçlendirecek ve aynı zamanda düşman siperlerinin en kuvvetli merkez tahkimatını sökmüş olacaktır. 14'üncü Alay ve 13'üncü Alay birinci hatta, 15'inci Alay ihtiyatta olacaktır.

Sol kanattaki 2'nci Tümen'in başlayan ateş sesleri ve gürültüleri, buradaki düşmanı erkenden harekete geçirmişti. 18 Mayıs saat 11.45'ten itibaren 2'nci Tümenin ilk kademesi emirlere aykırı olarak ateş etmeye başlamış, bu ateşler yarım saat kadar devam ettikten sonra zorlukla durdurulabilmişti. Ancak siperlerdeki yüksek sesli dualar ve gürültüler engellenememişti. Taarruz saatinde önceki bu beklenmeyen ge-

lişmelerden şüphelenen düşman, beklediği hücumu korkunç bir makineli tüfek ve piyade tüfeği ateşiyle karşıladı. Türk birlikleri çok ağır zayıat vererek muharebeyi sürdürmekteydi. Bizzat tümen komutanının ateş hattında askerlerinin başında hücumla katılması heyecan verici bir durumdu.

14'üncü Alayın sağ kanadı düşman siperlerine girmeyi başardı. Fakat Bomba Sırtı güneyinde yuvalanmış düşman ağır makineli tüfeklerinin yan ateşi nedeniyle ilerleme sağlanamadı. 19'uncu Tümen'in iç kanadı geride kalmış ve 5'inci Tümen'in sağ kanadı tehlikeli bir şekilde açılmıştı. Bu nedenle 5'inci Tümeni daha derinlere ilerletmek mümkün olamadı.

13'üncü Alay düşman ateşlerine son derece elverişli bir araziye düşmüştü. Alayın hücumları düşman siperleri önünde erken kırıldı ve durduruldu. Gün ağarıncaya bu alayın ileri hatları düşman siperlerine 20-40 adım mesafede bulunuyordu.

5'inci Tümen'in güneyinde taarruz eden 2'nci Tümen'in hedefi, Kırmızı Sırt'ın denize doğru uzanan kesimi üzerindeki düşman siperleri idi. Tümen 1'inci Alay sağda, 5'inci Alay solda, 6'ncı Alay da merkez gerisinde ihtiyatta olacak şekilde tertiplenmişti. Tümen cephesi çok dar olduğundan birinci hat alaylarının taburları birbiri gerisinde ve karanlıkta çapraz ve ters istikametli irtibat hendeklerine yayılmışlardı. Birlikler 18/19 Mayıs gecesi siperlere sokulurken çok gürültü yapmışlar ve düşmanı vakitsiz uyandırmışlardı.

Gecenin erken saatlerinde başlayan düşman ateşlerine birinci hat alayları tarafından karşılık verilince hücum saatine kadar gittikçe şiddetlenerek devam eden bu ateşler sebebiyle gece baskını amacına ulaşamadı. Bu arada ihtiyat alayı saat 02.00'da ileriye alınca cephedeki derinlik kademeleriyle ihtiyat alayı da birbirine karıştı ve böylece tümenin durumu daha da kötüleşti.

Saat 03.30'da birinci hat alaylarının birer taburları ileri atıldı. Ancak ani ve çok şiddetli bir ateş baskını ile karşılaştılar. Düşmanın yoğun ateş perdesine çarpan birlikleri coşturmak ve geriden gelen taburları da ileriye doğru dalgalandırmak üzere saat 03.40'da tümen bandosunun davul ve trompetlerinin çalmaya başlaması ve ardından çalınan "*Vatan Marşı*"na rağmen birlikler fazla ilerleyemedi.

Hücum dalgaları birbiri üzerine yığılıp yere serildikçe geriden gelenler de o göz gözü görmez karanlıkta ve ortalığı cehenneme çeviren ateşler arasında ne tarafa gideceklerini bilemiyorlardı. Birlikler birbirine karışmış, emir komuta içinden çıkılmaz bir hal almıştı. Birbirine karışan birlikleri bütünüyle el altında tutup hazırlamak mümkün olamıyordu. Arazi tanınmıyor ve düşman durumu tam anlamıyla bilinmiyordu.

Artık bandonun çaldığı "*Vatan Marşı*"nın coşturucu nağmeleri de pek etkili olamıyordu. Düşman siperlerine varmadan önce Türk askerlerinin ayakta ve korunmasız hedef teşkil ettikleri yarım

dakikalık süre, vahşi bir can pazarına dönüşmüştü. Çatışmanın ilk saati tam bir katliamdı.

Avustralyalı subay Mc Conaghy Türk askerine, "*Size cehennem gösterceğiz, haydi gelin!*" diye bağıryordu. Bazı Anzak askerleri o kadar rahat ve keyifliydi ki, daha iyi nişan alabilmek ve daha çok Türk askeri öldürebilmek için rahatlıkla siperlerinden çıkıyor ve yere bağdaş kurarak hedeflerine hunharca ateş ediyorlardı.

Gerideki siperlerde bulunan Anzak askerlerinin de ilerideki arkadaşlarının zevklerine ortak olmak için ön siperlere gelerek para karşılığı ateş muharebesine katıldıkları, siperlerdeki iki Anzak askerinin yaklaşan Türk askerlerine önce ateş etmek ve öldürmek zevkini daha fazla tatmak adına birbiriyle yumruk yumruğa kavga ettikleri, yere serdikleri her dalgadan sonra Anzak siperlerinden vahşi ve çılgın haykırışların yükseldiği tespit edildi.

Makineli tüfeklerin başındaki askerlerden biri çıldırmaşçasına bağıryordu:

"Hepsini ekin biçer gibi biçiyoruz. Yine de süngüleriyle geliyorlar. Bunlar nasıl insan? Tüfeğimin ucu kıpkırmızı oldu. Aklımı kaçıracağım." Arkasından bir diğeri bağıryordu: "*Sıkıldıysan ben geleyim. Üstüne para da veririm.*"

Bir Türk askeri de "*Sayılamayacak kadar çok ölü vardı. Oluk gibi kan akıyordu. Gece bir pı-*

nardan su içtik, gün ışıdığında su sanarak içtiğimizin kan olduğunu gördük" sözleriyle ortamı tarif ediyordu.

Anzak siperleri önündeki aşılmaz ateş barajı gün aydınlanınca ya kadar aynı şiddette devam etti. Türk askerlerinin birbirine yanlışlıkla ateş ettiği olmuştu. Kimin ne yaptığı ne yapacağı tam olarak bilinmiyordu. 2'nci Tümen tamamen erimiş ve tükenmişti. Durum çok kritikti. Anzakların her an bir karşı taarruzu olabilirdi. Neyse ki sonradan öğrenildiğine göre General Hamilton savunmada kalınması ve karşı taarruz yapılmaması emrini vermişti. Bu nedenle düşman siperlerinden çıkmıyordu.

Saat 05.10'da 2'nci Tümen Komutanı Kuzey Grup Komutanı'na, "*Hücumların durduğunu, bütün ihtiyatlarını kullandığını, artık taarruz imkanının ve gücünün kalmadığını, verilen çok ağır zayıat ve içinde bulunulan olumsuz koşullar nedeniyle bulunulan hatların tutulmaya çalışıldığını*" rapor etti.

Güney kanattaki 16'ncı Tümen'in hedefi, Kanlısırt'ın batı yamacında yer alan düşman siperleri idi. Birlikler, taarruzun ilk dakikalarında sessizce ilerlemeye başladı. Önce düşman siperlerinde bir hareket görülmedi ve hiç ateş edilmedi. Fakat kısa bir süre sonra 2'nci Tümen bölgesinden gelen boru ve bando sesleri üzerine düşman siperlerinden korkunç bir ateş fırtınası başladı. Bu tümen bölgesinde de baskın gerçekleştirilememişti.

Türk askeri, araziye yamanarak ağır ağır ilerlemeye çalıştılar. Saatler geçtikçe zayıat fazlalaşıyor; fakat olumlu bir sonuç elde edilemiyordu. Saat 05.00'da 48'inci Alayın bir bölüğü düşman siperlerine daldı. Bu hareket genişletilmek istendiyse de başarısız oldu. Tümen cephesinin diğer kesimlerindeki birlikler, düşman siperleri yakınlarında kaldı. Sonunda bu cephede de taarruz durdu.

19 Mayıs günü başlayan ve Arıburnu bölgesinde yapılan taarruzların saat 03.30-05.30 arasında süren birinci döneminde hemen hemen ciddi hiçbir olumlu sonuç elde edilemedi. Sadece 19'ncü Tümen'deki birinci hat alaylarının sağ kanatları, 5'inci Tümen'in sağ kanat birlikleri ve 16'ncı Tümen'den bir bölük düşmanın ilk siperlerine girebilmişti.

Oysa ne yapılacaksa gece şartlarında yapılacak, gündüz dönemine sözde pek fazla iş bırakılmayacaktı. Fakat tam tersi oldu. Her şey gündüze kalmıştı. Asıl önemli nokta, gündüz muharebelerini sürdürecektir birliklerin ne durumda olduklarıydı. Birliklerin özellikle 2'nci Tümen'in zayıatı korkunçtu.

Gün ağarmaya yakın 2'nci Tümen hariç diğer tümenlerden hareketin başarı ile yürütüldüğüne umut verici raporlar geliyordu. Bu raporların iyimser ve taarruzların devamını destekler nitelikte olmasının sebebi gece karanlığı idi. Çünkü gece saat 12.00'da mehtap çekilmiş ve karanlık başlamıştı. Hücum eden birlikleri görmek mümkün olamamıştı.

İlerideki birliklerden şiddetli muharebe gürültüleri duyulmuş, Alay Komutanları bunu birlikleri düşman derinliklerine daldıkları şeklinde yorumlamışlardı. Kuzey Grup Komutanlığı tümenlerden gelen bu raporları değerlendirdi ve gece başlayan taarruzun gündüz şartlarında kaldığı yerden devam ettirilmesine karar verdi.

19 Mayıs Gündüz Taarruzları

Havanın aydınlanmasıyla birlikte düşman donanmasının ateşleri özellikle sağ ve sol yanlarda yoğunlaşmıştı. 19'uncü Tümen ve 16'ncü Tümen'in taarruzları bu ateşlerden fazlaca etkileniyordu.

Kuzeyde 19'uncü Tümen bölgesinde düşman siperleri önünde tıkanıp kalan birlikler, açıkta ve donanma ateşlerinin doğrudan etkisi altına girmişlerdi. Bu yeni durum birliklerin zayıatını daha da artırdı. Tümen Komutanı taarruz kademelerinin yanına gidip birlikleri coşturuyor ve sonuç alabilmek için ateş hattında emirler veriyordu. Taarruzlar üst üste tekrarlandı. Ancak sonuç alınmadı. Ayrıca dar alanda kuvvetli bir tahkimat sistemi içinde savunmakta olan düşmana karşı ancak bu kadar savunma yapılabilirdi.

Günün ışıklarıyla birlikte 64'üncü Alay'ın düşman siperleri içine girmiş kanadı üzerine şiddetli bir düşman karşı taarruzu başladı. İleriye fırlanmış olan kanat kendi alayının siper sisteminden kopmuştu. Emir verildi ve buradaki birlikler 07.00'da eski siperlerine, iki taraftan sarılmış olan bu tabur da geri alındı. Keza,

57'nci Alay'ın düşman siperlerine girmiş olan 2'nci Taburu da aynı tehlikeli durumdaydı. 64'üncü Alay'ın kanadı geri çekildikten sonra bu tabur da geri alındı.

Saat 08.00'dan itibaren başlayan karşı taarruzlar, siperlere ulaşmadan geri püskürtüldü. Kuzey Grup Komutanlığı'na verilen raporda; 5'inci Tümen iç kanadının herhangi bir gelişme göstermediği için 19'uncü Tümen taarruzlarının çıkmaza girdiği, açılan kanatlardan alınan yan ateşleriyle ilerideki birliklerin çok fazla hırpalanıp tıkanıp ve bu koşullar altında taarruzu sürdürebilme imkanlarının fazlasıyla zorlaştığı bildiriliyordu.

5'inci Tümen de gönderdiği raporlarda; 57'nci Alayın ilerlememesi yüzünden kendi tümen kanadıyla elde edilen başarıların yarım kaldığı, özellikle 14'üncü Alayın yan ve gerilerini Bomba Sırtı güneyindeki düşman ağır makineli tüfeklerinden korumak imkanı bulunmadığı, bu yüzden hareketin durduğu rapor ediliyordu.

5'inci Tümen birliklerinin şiddetli hücumları fırtınalı bir deniz gibi dalgalandı. Ölen ölüyor, sağ kalanlar birbiri ardından ileri atılıyorlardı. Tümen Komutanı ileri hatlarda ve hücum kademeleri arasında dolaşıyordu. Kimsede can kaygısı yoktu. Gözler Merkez Tepe'ye dikilmişti. Askerler, adları ve tarihlerinin şerefıyla savaşıyor ve attıkları her adımda severek can veriyorlardı. Verilen zayıat tek kelimeyle korkunçtu. Beşerî ve taktik olarak her şey

fazlasıyla yapılmış, 14'üncü Alayın mevzi başarısı dışında bir türlü istenen hedefe ulaşamamıştı.

Bu durum saat 10.00'a kadar hiç değişmeden devam etti. 5'inci Tümen mükemmel savaşıyordu. Alınan sonuç ve sonuçsuz kalan harekâtın nedeni, tümenin dışındaki fikir ve kararlardan doğmuştu. Mükemmel kararlar beceriksiz ve korkak hareketlerle sonuçsuz kaldığı gibi, sağlam bir ruhu ve müstesna yeteneklere sahip kuvvetlerin olağanüstü fedakârlıkları da ters ve hatalı kararlar yüzünden sönüp gidebiliyordu. Tarih ikinci şekilde bir talihsizliği 19 Mayıs'ta gözlerimizin önüne sermişti.

Gece muharebelerinde en fazla zayıyat veren 2'nci Tümen'in gündüz şartlarında da taarruza zorlanması, zayıyatı artırmaktan başka bir işe yaramadı. Düşmanla aradaki arazide binlerce şehit ve yaralı yatıyordu. Manzara içler acısıydı.

Tümen Komutanı son raporunda, *"Artık yapılacak bir şey kalmamıştır. Uğranılan zayıyat dayanılacak gibi değildir. Bulunulan mevzilerde savunmaya geçilecektir. Takviye birlik gönderilmediği takdirde savunma umudu dahi zayıftır"* diyordu. Saat 08.00'dan sonra tümenin taarruz gücü kalmadı ve kendisini toparlayıp savunma düzeni almaya başladı.

Güney kanattaki 16'nci Tümen'in taarruzu da düşman siperlerine kadar ilerleyip durdu. Birlikler gece karanlığında düşmanın emniyet kuvvetlerinin bulunduğu ve zayıf mukavemet gösterilen

bölgeyi geçmişti. Tümen Komutanlığı bunu bir başarı olarak gördü. Ama durum öyle değildi.

Önceden ağaç ve kerestelerle güçlendirilen üstü örtülü mevziler çökmüş ve mazgallar kapanmıştı. Korunma amaçlı alınan savunma tedbiri zayıyatın daha da artmasına sebep oldu. 2'nci Tümen'in erken saatlerde geri çekilmesi 16'nci Tümeni çok zor durumda bırakmıştı. Tümenlerden gelen olumsuz raporları değerlendiren Kuzey Grup Komutanlığı saat 10.00'da bütün cephe boyunca taarruzu durdurdu. Verilen emre göre, bulunulan hatlarda tahkimat yapılarak yerleşilecek, bütün savunma tedbirleri alınacak ve muhtemel düşman taarruzları karşısında geriye bir adım dahi atılmayacaktı.

Sonuç olarak, iyi tahkim edilmiş düşman mevzilerine karşı açık arazide siperlerinden çıkan Türk askerleri, sadece 1-2 düşman siperine girebildiler, çoğunluk hemen hemen tüm cephe boyunca daha birkaç adım bile atmadan düşman makineli tüfeklerinin şiddetli ateşi altında kırılıp düştüler.

1.479'u şehit olmak üzere 4.267 kişi (mevcudun %40'ı) zayıyat veren 2'nci Tümen geri alındı. Bu tümenin cephe sorumluluğu da 16'nci Tümen'e verildi. 6,5 saat süren muharebelerin sonunda; 3.420 şehit, 6.064 yaralı ve 486 kayıp olmak üzere 9.940 kişi (% 33) zayıyat verdik. Düşmanın zayıyatı ise 168 ölü ve 468 yaralı olmak üzere 636 kişiydi. 19 Mayıs taarruzunda Türk tarafının 2,5 kat fazla kuvveti olmasına rağmen verdiği zayıyat düşmanın 16 katıydı.

Kuzey Grup Komutanlığı saat 11.20'de 5'inci Ordu Komutanlığına şu raporu verdi:

"Emriniz gereğince saat 03.30'da düşmana baskın şeklinde taarruz edilmiştir. Askerlerimiz birçok yerde düşman siperlerine kahramanca varmışken ne yazık ki baskın fiilen sağlanamamış ve ilerleyen askerlerle subaylar şehit olarak düşman siperlerinin üzerinde kalmışlardır ki, bu da fedakârlığın en güzel tanığıdır.

Yedi saat tam bir metanetle devam eden bu taarruzun bazı birliklerde % 50 ölçüsünde zayıyata sebep olması nedeniyle taarruza devam edilmesi halinde perişan olunacağı, savunmanın bile imkânsızlığının rapor edilmesi üzerine, taarruzun daha ileriye götürülmesi sakıncalı görülmüş ve durum zat-ı âlinize arz olunmuştur.

Halen bulunulan hatlarda savunmaya geçmek ve düşmanın muhtemel taarruzlarını karşılayacak şekilde tedbirler alıp bir adım dahi geri gidilmemek üzere yerleşilmesi emirlerinin verildiği maruzdur."

3,5 km. gibi dar bir cephede 6,5 saat süre içinde yaşanan bu kanlı savaşın çok ağır zayıyatla ve başarısızlıkla sonuçlanması karşısında bunun nedenlerinin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu kapsamda şunlar sayılabilir:

Arıburnu'nda 19 Mayıs'ta taarruz edilmesiyle ilgili üst makamlarca alınan karar genellikle uygundu. Ancak taarruzun

buradaki Anzak birlikleri takviye edilmeden başlatılması, kuvvetli bir ateş desteğinin sağlanması ve etkili bir şekilde sevk ve idare edilmesi gerekiyordu. Halbuki tam tersi yapılmış, yeterli gizlilik tedbiri alınmadan bölge takviye edilmiş ve 2'nci Tümen'in bölgeye intikali düşmana işaret vermiş, bunun üzerine bölge derhal düşman tarafından takviye edilmiş ve taarruz kararı alındığı andaki düşman durumu değişmişti.

Karar yeni duruma göre tekrar değerlendirilmeliydi. Bu sırada üst komuta kademeleri arasındaki soğukluğun karşılıklı dayanışmaya açık kapı bırakmamış olması ve Enver Paşa'ya hiç kimsenin doğru da olsa aksine görüş bildirebilme cesaretini gösterememiş olması, binlerce Mehmetçiğin hayatına mal olmuştu.

19 Mayıs taarruzu başlarken Türk birlikleri, bol malzemeye siper harbi esaslarına göre tahkim edilmiş ve engellenmiş, cephanesi sınırsız ve bol makineli tüfek ateşleriyle korunmuş düşman siperlerine taarruz ettikleri geç fark edilmişti. Bu taarruzda taze ve yıpranmamış dahi olsalar araziye yeteri kadar tanımayan birliklerle bir taarruz yapılması halinde başarı şansının olamayacağı önceden tahmin edilmeliydi.

Keza ağır top ve topçu mühimmatının azlığı, baskın tesirinin tam sağlanamaması, gece muharebeye sokulan 2'nci Tümen'in arazinin yabancı olması, derin avcı hendeklerinden hücumla kalkmak için gereken tedbirlerin alınmaması, birliklerin gece

mevzi değiştirmelerinde görülen karışıklıklar, çıkarılan gürültüler, hücumların derinlik içinde değil, yoğun ve sıkışık hatlar halinde ve hatta kollar halinde yapılması harekâtın başarı şansını olumsuz etkilemişti.

Bir gün önceki çatışmalarda sarf edilen topçu cephanesi, 19 Mayıs taarruzu için elde tutulabilir ve baskın tesiri ortadan kalkınca hedeflerin olgunlaştırılmasında veya en azından birliklerin en fazla zayıf verdiren makineli tüfeklerin tahrip edilmesinde kullanılabilir.

Son olarak; yeni gelen taze kuvvet 2'nci Tümen'in araziye ve muharebe şartlarına intibak etmesi için bu birliğe biraz zaman verilebilirdi.

Özetle; Liman Paşa da anılarında, “*Bahis konusu bu taarruzun tarafımdan işlenmiş bir hata olduğunu kabul ederim*” itirafı da başarısızlık sebeplerini açıklamaktaydı.

Başarısızlık sebepleri ve alınması gereken dersler adına şu hususların da zikredilmesi gerekir:

Esat Paşa anılarında, “*Bu emri veren Liman von Sanders taarruzun icrası hengesinde Şimal-Kuzey- Grubu'na hiç uğramadı*” demektedir.

Keza, bu başarısızlıkları tahlil eden asker ve tarihçilerin daha ziyade stratejik ve taktik olarak yapılan hatalara yoğunlaşmaları sonucu, operatif seviyede yapılan/ yapılması gereken/ yapılmayan/

yapılmayanları ihmal ettikleri, Liman Paşa'nın bölgeye hiç uğramadığını öne süren Esat Paşa'nın da taarruz öncesi ve sırasında pek ortalarda görülmediğine yeteri kadar dikkat çekmedikleri görülmektedir.

Sonuçta ama öyle ama böyle hiçbir suçu olmayan ve anasının memleketinde sabanı başında beklediği 10.000 Evlad-ı Vatan bir hiç uğruna feda edilmişti.

Kaynakça

- Akgün, Seçil Karol. “*Çanakkale Muharebeleri'nde Anzaklardan Esintiler*”, Çanakkale Savaşları Tarihi. C.IV, Ed. Mustafa Demir, İstanbul: Değişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- Artuç, İbrahim. *Yeniden Doğuş*. C.II, İstanbul: Kastaş Yayınevi, Kasım 2001.
- Atacanlı, Sermet. *Atatürk ve Çanakkale'nin Komutanları*. İstanbul: MB Yayınevi, 2006.
- Atatürk, Mustafa Kemal. *Arıburnu Muharebeleri Raporu*. Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Belen, Fahri. *Çanakkale Savaşı'ndan Alınan Dersler*. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2018.
- *Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi (04 Haziran 1915-09 Ocak 1916)*. C.V, K.II, Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Çetiner, Selahattin. *Çanakkale Savaşı Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Harp Akademi Basımevi, 1999.
- Sabah, İsmail. “*Bitmeyen Bir 19 Mayıs Öyküsü*”. Şehit'ten Kale'ler Dergisi. Haziran 2007, Sayı:3.
- Sanders, Von Liman. *Çanakkale Hatıraları*. C.II, Haz. Metin Martı, İstanbul: Arma Yayınları, İstanbul, 2002.

- Uyar, Mesut. “Kuzey Grubu’nun 19 Mayıs 1915 Taarruzu”. 110. Yılında Çanakkale Muharebelerine Bakış. C.I, Ankara: Çanakkale Alan Başkanlığı Kitapları Dizisi, 2025.

Atıf

Tutkun, Mustafa Kemal. “19 Mayıs 1915 Türk Taarruzu”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayınları (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2025.

Mustafa Kemal Tutkun, “19 Mayıs 1915 Türk Taarruzu”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayınları (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2025.